

РЕЦЕНЗИЯ

относно дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Статистика и демография“ в СА „Д. А. Ценов“, гр. Свищов

Рецензент: доц. д-р Александър Цветанов Найденов,

преподавател от катедра „Статистика и иконометрия“, факултет „Приложна информатика и статистика“, УНСС-София, доктор по научна специалност 05.02.06 „Статистика и демография“ (Диплома №: 34089/17.05.2010, утвърдена с Протокол 4/16.03.2010), доцент по научна специалност „Статистика и демография“ (Свидетелство №: 70/2017 г., Заповед ЧР-800/01.03.2017, регистриран в НАЦИД).

Автор на дисертационния труд: Фатме Шабанова Зюлжярова

Тема на дисертационния труд: „Статистически анализ на динамиката на работната сила“

Основание за представяне на становището: участие в състав на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед №1182/19.12.2018 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“, гр. Свищов.

I. Общо представяне на дисертационния труд

- 1. Предмет** на научното изследване е статистическото изследване на динамиката на броя и състава на работната сила в България.
- 2. Обем** - дисертационният труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ е с общ обем 206 страници, от които: 187 страници основно изложение, 1 страница декларация за оригиналност, 8 страници използвана литература (114 източника на кирилица и 34 на латиница), 1 страница с интернет източници и 9 страници с приложения. Трудът съдържа 39 фигури и 38 таблици, като е структуриран във въведение, три глави и заключение.
- 3. Структура** – научната разработка има ясна структура и следва логиката на изследваната проблематика. Накратко съдържанието на дисертацията е следното:
 - Във въведението е обоснована необходимостта от статистическото изследване на динамиката и структурата на работната сила, като е акцентирано на ключовото ѝ значение като фактор в икономиката, както на България, така и на Европейския съюз. Дефинирани са коректно обектът, предметът, целта и задачите на изследването (4 на брой). Изследователската теза на автора е, че:

„...приложението на статистическите методи за анализ на динамика и структурни изменения предоставя възможности за задълбочаване и разширяване на анализа на работната сила и установяване на закономерностите в развитието ѝ в количествен и качествен аспект“. Дисертантът е направил и кратко описание на използваната информационна база, методологията на изследването и ограничителните условия на проведения анализ.

- В глава „Първа“ са разгледани: същността и значението на работната сила за социално-икономическото развитие на обществото като цяло, както и влиянието на макроикономическите фактори върху състоянието и динамиката на работната сила. Направен е и подробен преглед на информационното осигуряване, касаещо работната сила, както в исторически план, така и по отношение на съвременните изисквания на европейската пазарна икономика. В тази връзка е обърнато специално внимание на основният източник на информация – Наблюдението на работната сила.
- Втора глава е посветена на статистическия анализ на динамиката на абсолютните показатели за работната сила в България за периода 2003-2017 г. Глава започва с адекватно по обем, за такъв тип разработка, изложение на методологическите аспекти на статистическия анализ на динамика. След това, въз основа на представената методология и разполагаемата информация, е извършен статистически анализ на общото развитие на работната сила за разглеждания период. Останалата част от главата е посветена на използването на трендови модели за описание и краткосрочно прогнозиране (3 годишна прогноза) на посоката на развитие на работната сила и компонентите ѝ – заетите и безработните.
- Глава „Трета“ е насочена към анализ на структурата на работната сила по отношение на различни признаци – демографски и социални. Аналогично на втора глава, и тук в началото на главата е разгледана методологическата страна на извършвания от дисертанта, впоследствие, статистически анализ. На следващо място, въз основа на методологията и разполагаемата информация, е извършен подробен анализ на състоянието и динамиката в структурата на работната сила (вкл. заетите и безработните) по признаците „пол“, „възраст“, „образование“ и „местоживеене“.

Дисертационният труд завършва със заключение, което синтезира по-важните резултати от проведеното изследване.

4. **Използвана литература** - използваните от дисертанта източници на информация, свързани с разглежданата тематика, показват, че той е задълбочен изследовател, положил значителни усилия за проучването и синтезирането на огромния обем информация, който касае проблемите на работната сила.
5. **Приложения** – с оглед стегнатостта на изложението и пълнота на съдържанието, дисертантът е поместил част от резултатите от проведения от него анализ в частта „Приложения“ в табличен формат. В приложение 1.1 са описани и основните статистически наблюдения, осигуряващи информация за работната сила в България, започвайки още от 19-ти век.

II. Преценка за формата и съдържанието на дисертационния труд

1. **Преценка за актуалността и разработеността на изследвания в дисертацията научен проблем и формулираните предмет, обект, теза, цели, задачи и методи на изследване, както и яснотата и аргументираността на идеите**

В дисертационния труд се обръща внимание на статистическото изследване на динамиката и структурата на две изключително важни социално-икономически категории - „заети“ и „безработни“, както и обобщаващия показател „работна сила“. Интересът към тези ключови категории и до днес остава актуален, особено поради значителните „качествени“ промени, които настъпиха в ерата на масовата дигитализация и роботизация. Адекватно на третираната проблематика са дефинирани предмета, обекта, целите и задачите на изследването. Дисертантът ясно, точно и в достатъчна дълбочина разгръща идеите си и ги аргументира по безспорен за читателя начин.

2. **Анализ на степента на разработеност на изследваната проблематика от други учени и отразеното собствено отношение на автора по разглежданите въпроси**

В разработката е направен достатъчно задълбочен преглед на съществуващата литература и представените в нея гледни точки на други учени, съсредоточени върху проблемите на работната сила, без да се „изпада“ в прекомерна критичност.

3. **Мнение за обема на дисертационния труд**

Дисертационният труд е с обем, който кореспондира адекватно с величината на задълбоченост, която предполага едно дисертационно изследване.

Съдържанието на дисертацията е балансирано, като отделните глави са с достатъчен обем, който дава възможност да се разкрият в достатъчна дълбочина идеите на автора.

4. Мнение за качеството и броя на предложеня илюстративен материал

Практико-приложните части на дисертацията са допълнени с достатъчен брой графики и таблици, които визуализират по подходящ начин идеите на автора. Като известен недостатък може да се отбележи липсата на диаграми в глава „Първа“ (с изключение на фиг. 1.1), които да „разчупят“ дългото текстово изложение.

5. Преценка за научната, езиковата и стиловата редакция

Изложението в дисертационния труд безспорно притежава научен стил, който представя автора му като завършен учен-изследовател с отлична езикова култура и задълбочени познания в научното направление, в което се реализира.

6. Преценка за коректността и необходимостта от статистическа обработка на емпирични данни

Представените от автора резултати от извършения анализ показват, че той умее да използва статистическия формулен апарат и умело борави със специализирания софтуер по начин, който му предоставя възможност да достигне до коректните резултати и да докаже по безспорен начин своята изследователска теза.

7. Мнение за спазването на правилата на научната етика

Дисертантът коректно цитира литературните източници, които е използвал, като същевременно „втъква“ своята творческа мисъл, така че полученият резултат по убедителен начин представя авторовите идеи. Подписаната от автора декларация за оригиналност гарантира, че представеният дисертационен труд е с оригинален произход и не е използван за придобиване на научна степен в друго висше училище или научен институт.

8. Мнение относно точното и пълното отразяване на дисертационния труд в автореферата

Авторефератът на дисертационния труд е с обем 35 страници и включва: обща характеристика на дисертационния труд, структура и съдържание на дисертацията, кратко, но съдържателно изложение на труда, справка за

основните научни приноси на дисертацията, декларация за оригиналност и списък на публикациите по темата на труда.

Авторефератът е подготвен много добре и резюмира коректно съдържанието на дисертационния труд, както и постигнатите от дисертантът научни и научно-приложни резултати.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Приносите в дисертационния труд са коректно представени в приложения от дисертанта списък и отразяват реално извършената от него научно-приложна работа.

Като значими научни и научно-приложни приноси в разработката могат да се посочат:

- Коректната аргументация на необходимостта от задълбочено статистическо изследване на динамиката и структурата на работната сила в България.
- Задълбоченият преглед на наличната литература, която третира въпросите на същността на изследваната проблематика и значението на работната сила за социално-икономическото развитие на нашето общество.
- Подробното описание на генезиса на информационното осигуряване на статистическите изследвания на работната сила в България и изпълнението на съвременните изисквания за хармонизация на методологията на Наблюдението на работната сила в рамките на Европейския съюз.
- Разкритите закономерности в динамиката на работната сила (и съставляващите я заети и безработни), използвайки добре аргументиран избор на подходящи трендови модели, същевременно представяйки резултатите в достъпен за читателя вид.
- Установените закономерности в състоянието и динамиката на структурата на работната сила по важни демографски и социални характеристики.

Освен в дисертационния си труд, авторът е представил своите научно-изследователски идеи и резултати по третираната тематика в 4 научни статии и в 3 доклада на научни форуми.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

Въз основа на разгледания дисертационен труд бих искал да отправя следните бележки към автора, които по никакъв начин не целят да омаловажат положеният от него труд:

- За по-доброто оформление на научната разработка би било от полза номерирането на формулите, отразявайки главата, в която те са поместени.
- Добро допълнение към въведението на дисертационния труд би било поместването на първоначалните хипотези на изследователя относно очакваните резултати от проведения впоследствие анализ.
- Във връзка с пълнотата на изложението би било добре да се изясни смисъла, който авторът влага в понятията „къси“ и „дълги“ динамични редове.
- За изчерпателност на списъка с основните статистически показатели, за които се събира информация чрез Наблюдението на работната сила, е добре да се включи и категорията „лица извън работната сила“, въпреки че тя не се разглежда в дисертацията.

Също така, бих искал да отправя следните въпроси към автора на дисертацията:

- Тъй като в своя труд авторът посочва, че годишните данни не представят възможност за проследяване на краткосрочната тенденция на пазара на труда, защо е избрал да използва в своята разработка годишни данни за работната сила, а не тримесечни такива?
- Ако дисертантът трябва да задълбочи анализа си, кои други статистически методи той би използвал, за да изследва влиянието на факторите, посочени в точка 1.2?
- Смята ли дисертантът, че ARIMA моделите биха описали по-добре закономерностите в разглежданите от него динамични редове, отколкото избраните в дисертацията най-добри модели?

V. Обобщено заключение и становище

Дисертационният труд на тема: „Статистически анализ на динамиката на работната сила“ представлява едно задълбочено научно и научно-приложно изследване, което представя докторанта като завършен изследовател. Трудът е разработен в съответствие с нормативните изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“,

отразени в Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото приложение, приет с постановление на Министерски съвет.

В заключение и с оглед качеството на предложения дисертационен труд, убедено изразявам становището си „за“ присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност „Статистика и демография“ на Фатме Шабанова Зюлкярова.

Дата: 29.01.2019 г.

Изготвил:


(доц. д-р Александър Найденов)